

علل بی‌نظمی دانشجویان برای تشکیل کلاس در آغاز هر نیمسال تحصیلی در دانشگاه‌های علوم پزشکی

آرام تیرگر (PhD)^{۱*}، سیدحسین موسوی انیج‌دان (PhD)^۲، مصطفی پویا کیان (PhD)^۳، خدابخش جوانشیر (PhD)^۴،
ایرج علیمحمدی (PhD)^۵، زهرا آقالری (MSc)^۶

۱. گروه پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بابل، بابل، ایران
۲. گروه تکنولوژی پرتوها، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بابل، بابل، ایران
۳. گروه مهندسی بهداشت حرفه ای و ایمنی کار، دانشکده بهداشت و ایمنی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران
۴. گروه فیزیوتراپی، دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی بابل، بابل، ایران
۵. گروه بهداشت حرفه ای و ایمنی کار، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران
۶. گروه مهندسی بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی بابل، بابل، ایران

دریافت: ۹۸/۹/۱۳، اصلاح: ۹۸/۱۲/۱۱، پذیرش: ۹۸/۱۲/۱۴

خلاصه

سابقه و هدف: عدم برگزاری برخی از کلاس‌های درسی در اولین هفته‌های آغاز رسمی نیمسال تحصیلی از مشکلات نظام آموزشی دانشگاه‌هاست. بنابراین پژوهش حاضر باهدف تعیین علل بی‌نظمی در برگزاری کلاس‌های آغاز هر نیمسال تحصیلی از منظر دانشجویان انجام پذیرفت.

مواد و روشها: این مطالعه به‌صورت مقطعی در سه دانشگاه علوم پزشکی بابل، علوم پزشکی شهید بهشتی و علوم پزشکی ایران، در میان دو گروه از دانشجویان شامل (الف) آنانی که در اولین جلسه ترم تحصیلی حضور داشته‌اند و (ب) کسانی که در اولین جلسه پرسش‌هایی پیرامون وضعیت آشنایی آنان با آیین‌نامه مربوط به غیبت، و دیدگاه دانشجویان درباره موضوع غیبت و عدم برگزاری نخستین جلسات درسی استفاده شد.

یافته‌ها: پردازش نظرات دو گروه از دانشجویان حاضر و غایب در هفته اول آغاز ترم به ترتیب ۲۱۸ و ۱۳۰ نفر، بیانگر آن بود که اصلی‌ترین دلیل حضور دانشجویان در آغاز ترم، اهمیت دروس تخصصی (۴/۱۶±۰/۹۴) و در درجه بعد تأکید استادان به حضور در جلسات کلاس (۴/۱۳±۰/۹۶) بود. همچنین مهم‌ترین عوامل غیبت دانشجویان، تجربه آن‌ها در عدم برگزاری کلاس هفته اول در ترم‌های گذشته (۳/۵۱±۰/۹۵) و عدم توجه دانشجویان برای حضور به موقع در اولین جلسه ترم بود (۳/۲۲±۱/۰۱). آزمون آماری تی نشان داد بین سن دانشجویان با حضور به‌موقع در آغاز ترم تحصیلی ارتباط معنی‌دار مستقیم وجود داشت (p=۰/۰۳۵).

نتیجه‌گیری: حضور یا عدم حضور دانشجویان در کلاس درس آغاز ترم، تحت تأثیر عوامل مختلف و اقدامات انجام شده از سوی افراد اثرگذار مانند مسئولان آموزشی و اعضاء هیات علمی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: بی‌نظمی آموزشی، غیبت، دانشجویان، دانشگاه‌های علوم پزشکی

مقدمه

بدانیم، با توجه به نقش مهم گروه‌های علوم پزشکی، به عنوان اعضای مؤثر در ارائه خدمات اجتماعی و تأکید بر آموزش این افراد، لزوم وجود نظم در نظام آموزشی علمی و حرفه‌ای بعنوان بستر واقعی تربیت نیروی انسانی غیر قابل انکار است (۴، ۵). در فرهنگ عمومی مردم ایران آغاز سال تحصیلی و بازگشایی مراکز آموزشی با آغاز مهرماه و شروع پاییز همزمان دانسته می‌شود، لیکن برخلاف این تصور عمومی، براساس تقویم آموزشی که از سوی وزارتخانه‌های بهداشت و علوم به دانشگاه‌ها ابلاغ می‌گردد، هر نیمسال تحصیلی ۱۷ هفته بوده و دانشگاه‌ها باید نیمسال اول هر سال تحصیلی را به صورت رسمی از دهه سوم شهریور آغاز کنند.

دانشگاه‌ها محیطی آموزشی پرورشی برای دانشجویان به شمار می‌آیند و دانشجویان سرمایه‌های ارزشمند و گرانقدر هر کشور محسوب می‌شوند (۱، ۲). به بیانی دیگر پیشرفت هر کشوری وابسته به وجود دانشجویان متعهد و منضبط می‌باشد و گسترش بی‌نظمی میان دانشگاهیان بر انجام وظیفه آنها که همواره تلاش برای ترقی در عرصه‌های علمی است، آسیب می‌زند (۳)، بدیهی است که دانشگاه‌های علوم پزشکی نیز از این قاعده مستثنی نیستند. بی‌نظمی کمیت و کیفیت آموزش در دانشگاه‌های علوم پزشکی را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد و اگر سلامت جامعه را در گرو کیفیت خدمات، پیشگیری، آموزش، بهداشت و درمان

* نویسنده مسئول مقاله: آرام تیرگر

آدرس: ایران، بابل، دانشگاه علوم پزشکی، دانشکده پزشکی، گروه پزشکی اجتماعی، تلفن: ۰۱۱ ۳۳۱۹۰۱۸۱

التعطیلین) بر روند منظم برگزاری کلاس‌های درس تأثیر بگذارد. برای نمونه در جدول ۱ تعداد روزهای تعطیل در روزهای کاری هفته (شنبه تا چهارشنبه) در سه سال تحصیلی گزارش شده است. در محاسبه این روزهای این جدول هفته پنجاه دوم سال یعنی آخرین هفته اسفند که بطور معمول بسیاری از کلاس‌ها تشکیل نمی‌شود، در نظر گرفته نشده است. در صورتیکه این زمان نیز به تعطیلی‌های عملی نیمسال دوم اضافه شود، تعداد روزهای تعطیل نیمسال دوم بیشتر نیز خواهد شد.

برهمن اساس آغاز رسمی نیمسال در دانشگاه‌های علوم پزشکی در سالهای ۹۷، ۹۶، ۹۵ و ۹۴ به ترتیب در روزهای ۲۴، ۲۵، ۲۰ و ۲۱ شهریورماه بوده است. بی‌نظمی و تاخیر یک تا دو هفته‌ای در آغاز هر نیمسال تحصیلی بواسطه عدم حضور دانشجویان یا اعضای هیات علمی در کلاس‌ها، سبب از دست رفتن جلسات آموزشی در طول هر نیمسال می‌شود (۶). بعلاوه، وجود تعطیلات رسمی در طول ترم نیز می‌تواند بطور مستقیم یا غیر مستقیم (تعطیلی کلاس‌ها در روزهای بین

جدول ۱: تعداد روزهای کاری تعطیل در نیمسال‌های سه سال تحصیلی متوالی (مستخرج از تقویم رسمی کشور)

سال تحصیلی	۹۶-۹۷	۹۵-۹۶	۹۴-۹۵
نیمسال اول	نیمسال دوم	نیمسال اول	نیمسال دوم
(مهر تا دی)	(بهمن تا خرداد)	(مهر تا دی)	(بهمن تا خرداد)
تعطیل رسمی	۴	۲۲	۶
بین تعطیلی	۱	۳	۱۷
مجموع	۵	۲۸	۹

دارای انسجام باشد و دستخوش بی‌نظمی و تعارض نشود، فرصت‌های بسیار بیشتری برای یادگیری و پیرو آن موفقیت درسی یادگیرندگان خود را فراهم می‌آورد (۱۵). در صورتی که بی‌نظمی در برگزاری جلسات و گذاشتن کلاس‌های جبرانی با نارضایتی و خستگی دانشجو از یک سو و افت محسوس کیفیت آموزشی از سوی دیگر همراه خواهد بود (۱۶).

از آنجا که پرسش و نظرخواهی از دانشجویان یکی از منابع مهم جهت یافتن خلاء آموزشی محسوب می‌شود و از سوی دیگر خود دانشجویان یکی از عوامل مهم بروز بی‌نظمی و پیروی از آن هستند، بنابراین پژوهش حاضر با هدف بررسی علل بی‌نظمی در برگزاری کلاس‌های آغاز هر نیمسال تحصیلی از منظر دو گروه از دانشجویان شامل الف) آنانی که در اولین جلسه ترم تحصیلی حضور داشته‌اند و ب) کسانی که در نخستین جلسه ترم غیبت کردند، انجام پذیرفت. امید است با یافتن دلایل احتمالی بی‌نظمی، راهکارهایی برای کاهش و حذف این پدیده ارائه شود تا دیگر در سیستم‌های آموزشی شاهد اتلاف زمان، سرمایه و استعداد نیروی جوان کشور نبوده و یا از میزان آن کاسته شود.

مواد و روشها

این مطالعه بصورت مقطعی در آغاز نیمسال اول تحصیلی ۹۵-۹۴، در سه مرکز دانشگاهی متفاوت شامل دانشگاه‌های علوم پزشکی بابل، علوم پزشکی شهید بهشتی و علوم پزشکی ایران، و در میان دانشجویان مقاطع مختلف کارشناسی و کارشناسی ارشد و دکتری حرفه‌ای چهار دانشکده پزشکی، دندانپزشکی، پیراپزشکی و بهداشت به اجرا در آمد. این پژوهش در میان (۳۴۸ نفر) و در قالب دو گروه از دانشجویان، دسته اول ۲۱۸ نفر از دانشجویانی که در هفته اول آغاز ترم در کلاس شرکت داشتند، و دسته دوم ۱۳۰ نفر از دانشجویانی که در هفته اول آغاز ترم غیبت نمودند، انجام شد. جهت جمع‌آوری اطلاعات دانشجویان غایب، پرسشنامه در هفته دوم که دانشجویان در کلاس شرکت نمودند در اختیارشان قرار گرفت. شیوه نمونه‌گیری به صورت در دسترس و با توجه به تمایل دانشجویان برای همکاری در پژوهش انجام پذیرفت. به منظور دستیابی به

پژوهش‌های انجام شده درباره کیفیت خدمات آموزشی میان دانشگاه‌های علوم پزشکی بیانگر آن بوده که گروه‌های درگیر؛ اعم از اعضای هیات علمی و دانشجویان از وقوع بی‌نظمی در برگزاری کلاس‌ها و بخش‌های آموزشی بالینی در بیمارستان‌ها ناراضی می‌باشند (۸، ۷). در مطالعه عابدینی و همکاران (۱۳۹۲)، به عقیده دانشجویان، رعایت نظم و انضباط و حضور به موقع استاد در کلاس درس منجر به شکل‌گیری و تحکیم روابط سازنده میان استاد و دانشجو و علاقمندی دانشجویان به درس می‌شود (۹). در مطالعه میرمحمدی و همکاران (۱۳۹۲) با عنوان ارزیابی رضایتمندی دانش‌آموختگان از کیفیت آموزش پزشکی عمومی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، یافته‌ها نشان داد که با توجه به مشغله استادان بالینی، این گروه از استادان فرصت کمتری برای حضور منظم و به موقع در کلاس‌ها داشتند (۱۰). در مطالعه زمان زاده و همکاران (۱۳۸۶) با عنوان ارزیابی عرصه‌های آموزش بالینی از دیدگاه مربیان پرستاری و مامایی دانشگاه علوم تبریز، رعایت انضباط دانشجویان در حضور عرصه بالینی از عوامل تأثیرگذار در ارتقای آموزش بالینی بیان شد (۱۱).

چنین پدیده‌ای در دیگر رده‌های آموزشی نیز با الگویی مشابه روبروست به عنوان نمونه رمضان نژاد و همکاران (۱۳۸۲) در پژوهشی که میان معلمان شهرستان گیلان انجام دادند، بیان نمودند که از دیدگاه معلمان، بی‌نظمی یکی از مشکلات رفتاری شایع در برگزاری کلاس‌ها می‌باشد (۱۲).

قطعا "بی‌نظمی در شروع نیمسال، تنها عامل موثر بر وقوع خسارات آموزشی نبوده و علل بسیاری در آسیب‌های آموزشی سهیم هستند. ولی تأثیر بی‌نظمی در برگزاری کلاس‌های آموزشی، بر هر دهن دادن سرمایه، زمان و کاهش کیفیت آموزش انکارناپذیر است و برخلاف اهداف اقتصاد مقاومتی نیز می‌باشد چرا که استفاده بهینه از امکانات، به‌ویژه امکانات و فرصت‌های آموزشی را نقض می‌کند (۱۳). دانشگاه و مراکز آموزش عالی به عنوان یک سیستم مترقی و مسئول در زمینه تربیت نیروی متخصص و کاردان برای اداره کشور باید نمونه‌ای درخشان از نظم در امور باشند (۱۴). یقیناً "مشاهده بی‌نظمی و آشفتگی در این سیستم توسط دانشجویان، به شکل غیرمستقیم سبب عادت کردن به الگوی بی‌نظمی و همه‌گیر شدن آن میان دانشجویان و حتی اعضای هیات علمی خواهد شد. کلاس درسی که

کلیه دانشجویان اطلاع داده شد که پاسخ به سوالات بطور داوطلبانه بوده و در صورت عدم تمایل می‌توانند از پاسخ به پرسش‌ها خودداری کنند. روایی صوری و محتوای پرسشنامه‌ها با اعمال نظر شش نفر از اعضای هیات علمی و پایایی آن با استفاده از روش آزمون- بازآزمون ($T=0/82$) مورد بررسی و تایید قرار گرفت. برای پردازش آماری داده‌ها از نرم افزار SPSS 20 و شاخص‌های توصیفی، همانند شاخص‌های پراکندگی و گرایش به مرکز استفاده شد.

این مطالعه در قالب طرح پژوهشی به شماره ۹۴۴۱۷۱۸ و پس از کسب مجوز از کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی بابل (MUBABOL.HRC.1394.315) انجام پذیرفت.

یافته ها

پردازش اطلاعات حاصل از ۳۴۸ دانشجوی شرکت کننده در پژوهش حاضر نشان داد، میانگین سنی دانشجویان حاضر و غایب در آغاز ترم تحصیلی به ترتیب $20/59 \pm 1/64$ و $20/75 \pm 2/57$ بود. در میان دانشجویان حاضر ۶۲/۸ درصد دختر و ۷۹/۴ درصد از نمونه ها از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بابل بودند. از مجموع دانشجویان غایب، ۷۰ درصد دانشجویان در مقطع کارشناسی و ۴۵/۴ درصد از دانشکده پیراپزشکی بودند. جدول شماره ۲ به ارائه اطلاعات بیشتر در خصوص ویژگی های جمعیت شناختی دانشجویان اختصاص یافته است.

جدول ۱: توزیع فراوانی مطلق ویژگی های دانشجویان شرکت کننده در پژوهش ($n=348$)

متغیر	سطح	دانشجویان حاضر	دانشجویان غایب	کل *
جنسیت	پسر	۷۵	۳۴	۱۰۹
	دختر	۱۳۷	۹۳	۲۳۰
مقطع تحصیلی	کارشناسی	۱۰۳	۹۱	۱۹۴
	کارشناسی ارشد و دکتری حرفه‌ای	۱۱۵	۳۹	۱۵۴
دانشگاه محل تحصیل	دانشگاه علوم پزشکی بابل	۱۷۳	۹۲	۲۵۶
	دانشگاه علوم پزشکی ایران	۱۲	۱۱	۲۳
	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۳۳	۲۶	۵۹
	پزشکی	۱۱۵	۳۴	۱۴۹
دانشکده محل تحصیل	پزشکی	۱۱۵	۳۴	۱۴۹
	پیراپزشکی	۲۹	۵۹	۸۸
	بهداشت	۴۵	۳۷	۸۲
	دندانپزشکی	۲۹	-	۲۹

• عدم برابری مجموع برخی متغیرها با مجموع نمونه ها بدلیل عدم تکمیل تعداد معدودی از سوالات پرسشنامه ها می باشد

هفته ترم تحصیلی نشان داد مهمترین علت غیبت دانشجویان آن بود که تصور می کردند براساس تجربه و مانند ترم های گذشته کلاس تشکیل نخواهد شد ($3/51 \pm 0/95$) و البته در مراتب بعدی مهم ندانستن جلسه اول ترم ($3/22 \pm 1/01$) و کسب محبوبیت بین دوستان به واسطه عدم حضور در جلسه اول از دیگر دلایل مهم عنوان شده از سوی دانشجویان بود. جدول ۴ به ارائه اطلاعات بیشتر در این خصوص اختصاص یافته است. بیشترین سهم به دانشجویان و پس از آن مسئولان آموزشی دانشگاه تعلق داشته است (نمودار ۱).

داده‌های مورد نظر، پرسشنامه‌ای محقق ساخته و متناسب با اهداف پژوهش در چهار بخش نسبتاً متمایز طراحی گردید. لازم به ذکر است که سوالات پرسشنامه از طریق بارش افکار توسط تیم پژوهش و چندین مرتبه بحث گروهی به شرح زیر تهیه گردید.

الف: پرسش‌هایی در ارتباط با اطلاعات فردی و آموزشی دانشجویان مانند سن، جنس، چندمین ترم تحصیلی.

ب: نظرات دانشجویان درباره علل غیبت در نخستین هفته‌های ترم تحصیلی (بصورت پرسش‌هایی با طیف لیکرت از کاملاً موافقم، تا حدی موافقم، نظری ندارم، تا حدی مخالفم و کاملاً مخالفم) و با اختصاص نمراتی از ۱ تا ۵.

ج: پرسش‌هایی پیرامون وضعیت آشنایی آنان با آیین‌نامه مربوط به غیبت، اقدامات انجام شده در ارتباط با محدود کردن غیبت و همچنین سابقه غیبت در ترم‌های گذشته،

د: دیدگاه دانشجویان درباره موضوع غیبت و عدم برگزاری نخستین جلسات درسی و همچنین عامل یا عاملان احتمالی چنین پدیده‌ای.

انتخاب نوع و موضوع پرسش‌ها، همچنین شکل پاسخگویی به آنها متناسب با اهداف مطالعه از طریق بارش افکار توسط اعضای تیم پژوهش و در ادامه از راه ویرایش پرسش‌ها توسط دیگر اعضای تیم انجام پذیرفت. جمع‌آوری اطلاعات از میان کلیه دانشجویان حاضر در کلاس‌های درسی اعضای هیات علمی مشارکت کننده در طرح، به شیوه در دسترس و در صورت تمایل دانشجو انجام پذیرفت. به

پرسش از دانشجویان حاضر در اولین جلسه ترم تحصیلی در خصوص علل منظم بودنشان بیانگر آن بود که در درجه اول به دلیل مهم بودن دروس تخصصی ($4/16 \pm 0/94$) و در درجه بعدی تأکید استادان نسبت به حضور دانشجویان در آغاز ترم تحصیلی ($4/13 \pm 0/96$) در اولین جلسه برگزاری کلاس حضور یافتند. البته ۳۳/۱ درصد علت حضور خود در آغاز ترم را تأکید خانواده و ۷/۶ درصد علت را نظم ذاتی خود معرفی کردند (جدول ۳). پرسش از دانشجویان غایب در نخستین

جدول ۳: توزیع فراوانی مطلق علل حضور دانشجویان در کلاس درس در نخستین جلسه ترم تحصیلی

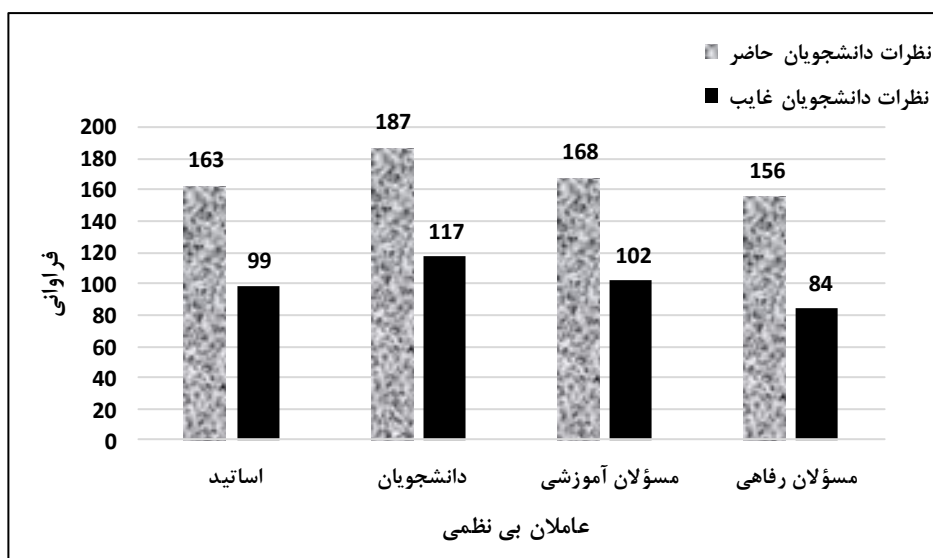
چرا در اولین جلسه شروع هر ترم در کلاس حاضر بودید؟	کاملاً مخالفم	تا حدی مخالفم	نظری ندارم	تا حدی موافقم	کاملاً موافقم	انحراف معیار $\pm$ میانگین
به دلیل تأکیدی که آموزش دانشکده بر تاریخ رسمی شروع ترم دارد.	۱۹	۱۹	۴۵	۸۵	۵۰	$۳/۵۹ \pm ۱/۱۸$
به دلیل اهمیتی که دروس تخصصی دارد.	۶	۷	۲۵	۸۹	۹۱	$۴/۱۶ \pm ۰/۹۴$
به دلیل اینکه به طور ذاتی فردی منظم هستم.	۹	۸	۴۹	۸۲	۷۰	$۳/۹۰ \pm ۱/۰۲$
چون از تبعات غیبت در جلسات اول نگرانم.	۱۱	۷	۴۱	۷۶	۸۳	$۳/۹۸ \pm ۱/۰۷$
خانواده ام بر حضور به موقع در دانشکده تأکید دارند.	۳۷	۳۵	۵۸	۴۸	۴۰	$۳/۰۹ \pm ۱/۳۳$
از حساسیت و توجه استاد اطلاع دارم.	۶	۷	۳۲	۸۰	۹۳	$۴/۱۳ \pm ۰/۹۶$
به خاطر علاقه به رشته تحصیلی نمی‌خواهم مطالبی را از دست دهم.	۱۶	۱۲	۶۵	۸۰	۴۵	$۳/۵۸ \pm ۱/۱۰$
دلیم برای دیدن دوستان و دانشکده تنگ شده است.	۲۱	۱۹	۵۲	۶۳	۶۳	$۳/۵۹ \pm ۱/۲۵$
چون دانشجویان سالهای بالاتر به این امر تأکید کردند.	۳۴	۳۸	۷۷	۵۵	۱۴	$۲/۸۹ \pm ۱/۱۴$
از تعطیلات طولانی تابستانی خسته شده‌ام.	۷۸	۲۴	۵۷	۳۷	۲۲	$۲/۵۵ \pm ۱/۳۸$

جدول ۴: توزیع فراوانی مطلق علل غیبت دانشجویان در کلاس درس در آغاز ترم تحصیلی

چرا در اولین جلسه شروع هر ترم در کلاس حاضر نبودید؟	کاملاً مخالفم	تا حدی مخالفم	نظری ندارم	تا حدی موافقم	کاملاً موافقم	انحراف معیار $\pm$ میانگین
چون فکر نمی‌کردم حضور به موقع در اولین جلسه ترم مهم باشد.	۱۸	۱۰	۱۲۲	۴۱	۲۷	$۳/۲۲ \pm ۱/۰۱$
چون حس خوبی به من می‌دهد و منجر به محبوبیت میان دوستانم می‌شود.	۸۷	۸	۱۱۳	۷	۳	$۲/۲۲ \pm ۱/۰۶$
چون علاقه چندانی به رشته تحصیلی خود ندارم.	۸۶	۲۲	۱۰۰	۴	۶	$۲/۱۸ \pm ۱/۰۷$
چون حضور در اولین جلسه باعث طرد شدن از سوی دوستانم می‌شد.	۷۶	۱۷	۱۰۸	۱۴	۳	$۲/۴۱ \pm ۱/۳۴$
چون پس از یک تعطیلی طولانی شروع کلاس‌ها برایم سخت بود.	۲۲	۲۰	۱۰۲	۵۰	۲۴	$۳/۱۶ \pm ۱/۰۷$
چون براساس تجربه ترم‌های گذشته کلاس تشکیل نمی‌شود.	۷	۸	۱۱۲	۴۹	۴۲	$۳/۵۱ \pm ۰/۹۵$
چون تهیه وسیله نقلیه برای حضورم در اوایل ترم سخت بود.	۴۱	۲۳	۱۲۳	۱۸	۱۳	$۲/۷۲ \pm ۱/۰۵$
مشکلات شخصی باعث شد نتوانم اول ترم در کلاس حاضر شوم.	۲۳	۱۱	۱۱۹	۴۰	۲۵	$۳/۱۵ \pm ۱/۰۴$
چون اغلب استادان در اول ترم حضور ندارند و کلاس تشکیل نمی‌شود.	۱۵	۱۲	۱۲۴	۳۸	۲۹	$۳/۲۵ \pm ۰/۹۹$
خواستم از غیبت مجازم استفاده کنم.	۴۲	۹	۱۳۱	۲۴	۱۲	$۲/۷۹ \pm ۱/۰۵$
چون وضعیت قبولی واحد پیش نیاز از ترم گذشته معلوم نشده بود.	۷۲	۹	۱۲۸	۷	۲	$۲/۳۴ \pm ۱/۰۰۵$
بی‌دلیل غیبت کردم.	۴۱	۲۰	۱۳۱	۲۲	۴	$۲/۶۶ \pm ۰/۹۵۵$
بی‌نظم هستم و به حضور منظم در کلاس اهمیت نمی‌دهم.	۸۳	۱۹	۱۰۵	۷	۴	$۲/۲۲ \pm ۱/۰۵$
دوستانم مرا به غیبت تشویق کردند.	۶۲	۱۱	۱۱۶	۱۹	۱۰	$۲/۵۶ \pm ۱/۱۲$

بیشترین تعداد دانشجویان حاضر در مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد و دکترای حرفه‌ای بودند. انجام آزمون آماری کای دو میان دانشجویان حاضر در آغاز ترم تحصیلی بیانگر آن بود که، بین اطلاع از تعداد غیبت موجه با مقطع تحصیلی ارتباط معنی‌داری مشاهده شد ($p = ۰/۰۰۸$) به‌طوری که ۸۹/۱ درصد دانشجویان مقطع کارشناسی از تعداد غیبت‌ها در طول یک ترم اطلاع کامل داشتند. پرسش از دانشجویان در خصوص عوامل احتمالی در گسترش بی‌نظمی در آغاز ترم تحصیلی نشان داد که در هر دو دسته از دانشجویان حاضر و غایب بیشترین سهم به دانشجویان و پس از آن مسئولان آموزشی دانشگاه تعلق داشته است (شکل ۱).

آزمون آماری تی نشان داد بین سن و حضور به موقع در آغاز ترم تحصیلی ارتباط معنی‌داری وجود داشت ($p = ۰/۰۳۵$)، به گونه‌ای که دانشجویان جوانتر مایل به حضور در ابتدای ترم بودند، اما با افزایش سن دانشجویان به طور معنی‌داری از میزان تمایل آنها برای حضور در آغاز ترم کاسته شده است. به عبارت دیگر در دانشجویان ترم‌های بالاتر شاهد غیبت بیشتر و معنی‌داری بوده ایم. آزمون آماری کای دو نشان داد بین حضور و غیبت دانشجویان با جنس ارتباط معنی‌داری مشاهده نشد ($p = ۰/۱۰۱$)، اما بین حضور و غیبت دانشجویان با مقطع تحصیلی ارتباط معنی‌دار وجود داشت ($p = ۰/۰۰۱$)، به طوری که

نمودار ۱: عاملان احتمالی وقوع بی‌نظمی در آغاز ترم تحصیلی از دیدگاه دانشجویان حاضر و غایب در نخستین هفته ترم تحصیلی

بحث و نتیجه گیری

این مطالعه با هدف بررسی علل بی‌نظمی در شروع کلاس‌های آغاز هر نیمسال تحصیلی از منظر دانشجویان به انجام رسید. با توجه به یافته‌های این پژوهش (جدول ۲) مهم‌ترین عامل حضور دانشجویان در آغاز ترم تحصیلی، اهمیت دروس تخصصی و تأکید استادان نسبت به حضور دانشجویان در آغاز ترم تحصیلی بیان شد. در مطالعه Hughes (۲۰۰۵) در میان دانشجویان دانشگاه Cardiff (۱۷) و مطالعه فصیحی هرنندی و همکاران (۲۰۰۷) که در میان گروهی از دانشجویان پرستاری و مامایی رازی کرمان انجام پذیرفت (۱۸)، گزارش شد که عدم علاقه به موضوع درس یکی از علل اصلی غیبت دانشجویان بوده است. سلیمانی اصل و همکاران (۱۳۸۱) نیز در نتایج پژوهش خود با هدف بررسی نظرات دانشجویان دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران در مورد انجام حضور و غیاب و دلایل غیبت از کلاس، بیان کردند که غیرمفید بودن مطالب درسی از جمله عوامل مهم و مؤثر بر عدم حضور در کلاس درس بوده است (۱۹). بنابراین می‌توان این‌گونه استنباط کرد که در دروس غیرتخصصی، لاقلم عدم ارائه جذاب دروس می‌تواند یکی از دلایل عدم حضور دانشجویان در کلاس درس به‌ویژه در آغاز ترم باشد.

در این مطالعه یکی از عوامل اثرگذار بر وجود نظم در برگزاری کلاس‌ها در آغاز ترم تحصیلی، حساسیت و توجه استادان به حضور دانشجویان در آغاز ترم تحصیلی بیان شد. نتایج مطالعه‌ای که توسط Gump (۲۰۰۴) روی دانشجویان دانشگاه Midwestern آمریکا انجام شد نشان داد که اهمیت دادن استادان به حضور در کنار جذابیت مطالب درسی از مهم‌ترین عوامل انگیزشی در برگزاری و شرکت در جلسات درس بود (۲۰). در واقع با توجه به نتایج (جدول ۲) استادان با اهمیت دادن در برگزاری به موقع کلاس‌ها در آغاز ترم، می‌توانند اثر دیگر عوامل همچون تشویق به غیبت از سوی دوستان و بی‌تفاوتی برای شرکت در کلاس‌ها را بی‌اثر کنند و از بی‌نظمی در شروع کلاس‌ها بکاهند.

با توجه به یافته‌های این مطالعه یکی از دلایل عدم حضور در جلسات اول ترم، بی‌تفاوتی نسبت به شرکت در کلاس از سوی برخی دانشجویان بوده است.

Hidayat و همکاران (۲۰۱۲) در تحقیقی به بررسی علل غیبت در دانشجویان داروسازی دانشکده Touro در نیویورک پرداختند و گزارش نمودند یکی از عوامل غیبت دانشجویان از کلاس عدم نگرانی و بی‌تفاوتی بابت عدم شرکت در کلاس، بود (۲۱). Bligh معتقد است دانشجویانی که برای شرکت در کلاس درس اهمیت قائل می‌شوند و در کلاس حضور می‌یابند، اعتقاد دارند مطالب درسی ارائه شده در کلاس، بر اطلاعات آن‌ها افزوده و اندیشه آن‌ها را ارتقاء می‌بخشد و می‌تواند در نگرش آنان تغییر ایجاد کند (۲۲). از نظر محققین پژوهش حاضر نیز کلاس‌های درس مکانی برای تبادل افکار هستند و از اینرو عدم حضور در کلاس درس علاوه بر ترویج بی‌نظمی موجب عدم مواجهه با اطلاعات و افکار نو گشته و احتمالاً موجب اصلاح و تغییری در دیدگاه دانشجویان نخواهد شد. بنابراین ضروری است کلاس‌ها طبق برنامه‌های آموزشی و منظم برگزار گردند. نتایج این مطالعه نشان داد مشکلات شخصی و رویارویی با مشکلاتی در خصوص ایاب و ذهاب، یکی از عوامل مؤثر بر عدم حضور دانشجویان در آغاز ترم تحصیلی بوده است. Jortof نیز در مطالعه خود چنین مشکلاتی را ذکر کرده و آورده است که مشکلات شخصی همچون دشواری رفت و آمد بین دانشگاه و محل سکونت عامل مهم و مؤثری در غیبت دانشجویان از کلاس بوده است (۲۳). از نظر نویسندگان مقاله حاضر، مشکلات شخصی همچون دسترسی سخت به وسیله نقلیه را می‌توان با برنامه‌ریزی و بویژه در سال‌های اخیر از طریق رزرو وسیله نقلیه برطرف نمود، بنابراین این عامل توجیه قابل قبولی برای عدم حضور دانشجویان در آغاز ترم نمی‌باشد.

در مطالعه حاضر یکی از عوامل مهم بی‌نظمی در برگزاری کلاس‌ها از سوی دانشجویان غایب، عدم علاقه به رشته تحصیلی و شاید نگرانی از آینده شغلی بیان شد. در مطالعه سالاری و همکاران نتایج بیانگر آن بود که دانشجویانی که علاقه و انگیزه تحصیلی بالایی دارند، حضور به موقع در کلاس دارند، فعالیت‌های بیشتری را می‌پذیرند، تکالیف بیشتری را انجام می‌دهند و موفقیت بیشتری را کسب می‌کنند (۲۴). مطالعات نشان داده‌اند، دانشجویانی که علاقه بیشتری به رشته تحصیلی خود دارند از نظم و پشتکار بیشتری برای یادگیری برخوردارند (۲۵).

گیری به شیوه در دسترس را نام برد. با توجه به یافته‌های این پژوهش، وقوع بی‌نظمی در آغاز ترم تحصیلی، و حضور یا عدم حضور دانشجویان در کلاس درس میتواند متاثر از عوامل مختلف و اقدامات انجام شده از سوی افرادی مانند مسئولین آموزشی و حتی استادان باشد. از اینرو پیشنهاد می‌شود برنامه ریزان آموزشی و استادان به نقش خود به عنوان عوامل تأثیرگذار بیش از پیش توجه نموده و بدینوسیله موجب حضور به موقع و منظم دانشجویان توأم با رغبت در کلاس‌های درس گردند. توسعه‌ی فرهنگ تعهد و نظم‌پذیری اساتید و دانشجویان در کنار ارتقاء شاخص‌های مدیریت برنامه‌های آموزشی می‌تواند شرایط آموزشی دانشگاه‌ها را ارتقاء ببخشد. تبلیغ و ترویج ارزش‌والایی همچون اعتقاد به ارزشمندی زمان و نظم و مقابله با مفاهیم ضد ارزش همچون بی‌نظمی و کسب محبوبیت از طریق زیرپا گذاشتن قوانین، مقررات و برنامه‌های آموزشی باید در آموزش‌های مستقیم و غیرمستقیم فرهنگی دانشجویان گنجانده شود. مسلماً در چنین حالتی است که می‌توان انتظار داشت در محیط‌های کاری آینده با افرادی منظم، با وجدان کاری و انگیزه و اطلاعات کافی روبرو شویم.

تقدیر و تشکر

بدین‌وسیله از معاونت محترم تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی بابل جهت حمایت مالی از انجام پژوهش (به شماره ۹۴۴۱۷۱۸) و همچنین از همکاری کلیه دانشجویان دانشگاه‌های مورد مطالعه که اجرای پژوهش حاضر را امکان‌پذیر ساخته‌اند، قدردانی می‌گردد.

۲۶). بنابراین یکی از دلایل اهمیت و دقت فراوان در انتخاب رشته‌های تحصیلی در همینجا روشن می‌گردد، زیرا عدم علاقه به رشته تحصیلی می‌تواند علاوه بر تبدیل شدن به یک عامل تنش‌زا موجب بی‌نظمی، اتلاف وقت دانشجویان و احساس یاس و ناامیدی آنها گردد.

انجام آزمون آماری نشان داد بین سن دانشجویان با حضور به موقع در آغاز ترم تحصیلی ارتباط معنی‌داری وجود داشت و بی‌نظمی در دانشجویان با سنین پایین، کمتر مشاهده شد. این نتیجه با یافته‌های تحقیق Wilson و همکاران (۲۷)، و همچنین مطالعه Chur-Hansen و همکاران (۲۸) از وضعیت مشابهی حکایت داشت به طوری که در دو مطالعه مذکور دانشجویان جوان‌تر و با سن پایین‌تر برای شرکت در کلاس درس احساس مسئولیت بیشتری داشتند.

پرسش از دانشجویان در خصوص عواملان احتمالی بی‌نظمی در آغاز ترم تحصیلی نشان داد که به عقیده هر دو دسته دانشجویان حاضر و غایب مهم‌ترین نقش را دانشجو و پس از آن مسئولان آموزشی دارند. در تحقیق نوابی و همکاران نیز نتایج نشان داد مسئولین آموزشی و مشکلات برنامه آموزشی (زمان تشکیل و برنامه فشرده کلاس‌ها) نقش مؤثری در غیبت دانشجویان از کلاس درس داشتند (۲۹). در واقع به نظر می‌رسد، عدم برنامه‌ریزی صحیح از سوی مسئولان آموزشی، و به دنبال آن فشار و خستگی ناشی از کلاس‌های آموزشی، می‌تواند عامل مؤثر دیگری در خصوص غیبت دانشجویان از کلاس درس باشد.

از نقاط قوت این مطالعه پرداختن به موضوعی است که در ایران کمتر بدان توجه شده است و نقش آن در کاهش کیفیت آموزشی دانشجویان کمتر مورد تحقیق قرار گرفته. از نقاط ضعف آن نیز می‌توان به گستردگی اندک و نمونه

The causes of students' irregularities in class formation at the beginning of each semester in medical sciences universities

A.Tirgar(PhD)^{1*}, S.H.Mousavie Anijdan(PhD)², M.Pouyakian(PhD)³, K. Javanshir(PhD)⁴,
I.Alimohammadi(PhD)⁵, Z.Aghalari(MSc)⁶

1.Department. of Social Medicine, School of Medicine, Babol University of Medical Sciences, Babol, Iran

2.Department of Radiology, School of Allied Medicine, Babol University of Medical Sciences, Babol, Iran

3.Department of Occupational Health and safety, School of Public Health and safety, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

4.Department of Physiotherapy, Babol University of Medical Sciences, Babol, Iran

5.Department of Occupational Health and safety, School of Public Health, Iran University of Medical Sciences. Tehran, Iran

6.Department of Environmental Health Engineer, School of Public Health, Babol University of Medical Sciences, Babol, Iran

Biannual Medical Education, Babol Univ Med Sci; 8(1); Autumn & Winter 2019-2020; pp: 23-31

Received: Dec 4th 2019, Revised: March 1th 2020, Accepted: March 4th 2020

ABSTRACT

BACKGROUND AND OBJECTIVE: Holding the classes in the first weeks of the official semester is one of the main problems for the university education system. This study aimed to determine assessing the causes of students' irregularities in class formation at the beginning of each semester in medical sciences universities.

METHODS: This cross-sectional study was conducted at three universities of Babol, Shahid Beheshti and Iran University of Medical Sciences, on two groups of students, those who attended the first classes of semester and those who missed the classes; available sampling method was used to select participants. The researcher-made questionnaires were used to collect data, including students' personal and educational information, students' viewpoints on the reasons for absenteeism during the first classes of the semester, questions about their familiarity with absenteeism codes and regulations, and their viewpoints on canceling classes at the first days of semester.

FINDINGS: The viewpoints of two groups of present and absent students (218 and 130 students, respectively) at classes on the first week of the semester, were analyzed using scores 1-5 in the Likert scale, and indicated that the main reason for the students attending at their first classes of the semester was the importance of specialized courses (4.16 ± 0.94) and teachers' emphasis (4.13 ± 0.96). The most important factors for the students' absence were their experience of canceling first classes of previous semester (3.51 ± 0.95) and students not paying attention to timely attend the first sessions (3.22 ± 1.01). T-test showed that there was a significant direct relationship between students' age and their timely attendance at the beginning of the semester ($p=0.035$).

CONCLUSION: The presence or absence of students at classes on first days of new semester is influenced by various factors and actions taken by influential individuals such as educational staff and faculty members. According to the assessment, the overall satisfaction with the quality of education and services was evaluated as desirable.

KEY WORDS: Educational irregularity, Absenteeism, Students, Universities of Medical Sciences.

*Corresponding Author; A. Tirgar

Address: Social Determinate of Health Research Center, Health Research Institute, Babol University of Medical Sciences, Babol, Iran.

Tel: +981132190181

Email: A.tirgar@mubabol.ac.ir

References

1. Mousavie Anijdan S.H, Tirgar A, Pouyakian M, Javanshir KH, Alimohammadi I, Jahanian I, Parvaneh M. Educational. experts' viewpoints about irregularities in classes in the beginning of each semester. *J Med Edu Dev*. 2017; 12(3): 181-90. [Persian]
2. Moosavi A, Mohseni M, Ziaiifar H, Azami-Aghdash S, Gharasi Manshadi M, Rezapour A. The Quality of Educational Services from Students' Viewpoint in Iran: A Systematic Review and Meta-analysis. *Iran J Public Health*. 2017;46(4):447-455.
3. Kouchaki E, Motaghi M. Education services quality of Kashan Medical Science University, based on SERVQUAL model in viewpoints of students. *IAHS*.2017; 4(4): 84-88.
4. Abedini M R, Abassi A, Mortazavi F, Bijari B. Students' Viewpoint of Factors Affecting Teacher-Students Communication, A Study in Birjand University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*. 2012; 12 (6) :439-447 . [Persian]
5. Mirmohammadi S, Mehrparvar A H, Bahaloo M, Davari M H. Satisfaction of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences' alumni about the quality of medical education. *jmed*. 2013; 8 (2). [Persian]
6. Zamanzadeh V, Abdollahzadeh F, Lotfi M, Aghazadeh A. Assessing Clinical Education Fields from the Viewpoints of Nursing and Midwifery Instructors in Tabriz University of Medical Sciences, 2006. *Iranian Journal of Medical Education*. 2008; 7 (2) :299-307. [Persian]
7. Ramzani Nejad R. The problems of managing physical education classes on base teacher's views. *Modern Olympic*. 2003; 11(24): 41-50. [Persian]
8. Tirgar A , Aghalari Z. A Content Analysis of Economic in Scientific Outputs of Medical Sciences. *Community Health* 2015; 2(4): 223-27. [Persian]
9. Jalili M, Mirzazadeh A, Azarpira A. A survey of medical students' perceptions of the quality of their medical education upon graduation. *Ann Acad Med Singapore*. 2008 Dec;37(12):1012-8.
10. Haug P. Understanding inclusive education: ideals and reality. *Scandinavian Journal of Disability Research*. 2017; 19(3): 206-217. DOI: <http://doi.org/10.1080/15017419.2016.1224778>
11. Pino M, Mortari L. The inclusion of students with dyslexia in higher education: a systematic review using narrative synthesis. *Dyslexia*. 2014;20(4):346-369. doi:10.1002/dys.1484
12. Hughes SJ. Student attendance during college-based lecture: a pilot study. *Nurs standard J* 2005; 19(47): 41- 9.
13. Fasihi Harandi T, Azizzadeh Froozi M, Mohammadalizadeh S, Ghazanfari Z. Effective factors on theoretical class attendance according to nursing and midwifery students 'point of view Kerman Razi school of nursing and midwifery. *Strides Dev Med Edu* 2007; 4 (2):100-7. [Persian]
14. Solamani Asl H, Mehrannia K. Assessment of Tehran medical university opinion on the classes attendance and Causes of absenteeism. *Iran J Med Edu* 2001; Special issue :73. [Persian]
15. Gump SE. Keep students coming by keeping them interested: motivators for class attendance. *College Student J*. 2004; 38: 157.
16. Hidayat L, Vansal S, Kim E, Sullivan M, Salbu R. Pharmacy student absenteeism and academic performance. *Am J Pharm Educ*. 2012;76(1):8. doi:10.5688/ajpe7618.
17. Bligh DA. What is the use of lectures? Available at: <http://www.learningandteaching.info/teaching/lecture.htm>
18. Jortof NF. Students' motivations for class attendance. *Am J Pharmaceutical Edu* 2005; 69: 15.
19. Salari A, Emami-sigaroudi A, Zaersabet F, Shakiba M, Khojasteh M, Sharifi M. Study of the relationship between academic achievement and interested in academic field in Nursing students . *rme*. 2018; 10 (2) :68-75. [Persian]
20. Kosgeroglu N, Acat MB, Ayranci U, Ozabaci N, Erkal S. An investigation on nursing, midwifery and health care students' learning motivation in Turkey. *Nurse Educ Pract* 2009; 9 (5):331-9.

21. Asadzadeh F, Mostafa zade F, Sadeghi S. A Survey of the Motivation of Nursing Students toward Their Field of Study Selection. *Journal of Health & Care* 2012;14(1-2):9-15. [Persian]
22. Wilson F. The construction of paradox? One case of mature students in higher education. *Higher Educ Quart* 1997; 51: 347-66.
23. Chur-Hansen A. Mature-aged medical students: a qualitative study. *Learn Health Soc Care* 2003; 2(3):159- 68.
24. Nabavi S, Safavi M. Causes of Absenteeism and Lack of Attention to the Instructions among Medical Students of Islamic Azad University, Tehran Medical Branch. *Med Sci J Islamic Azad Uni Tehran Med Branch* 2011; 21(3): 227-32. [Persian]